

Úvodník:

Letní dopis na zimní Bystřičku VI.

Pablo,

vidím to na Culpínu, tu naši partu. Starci se stříbrným pramenem moudra v prořídlé kštici v andské vsi se stovkou duší. Protože až přijde potopa, jenom ta bolivijská Culpína, usměvavá žebračka na konci hojné planety, odkud je blíž k slunci než k lidem, bude trčet z moře zmaru.

P. K. se postará o dobře propečenou lamí kýtu, J. H. stluče dřevěnou polici a nacpe do ní všechno to naše čtení a psaní, J. Ch. bude od rána do večera žvýkat zelené listí koky a proti větru křičet: „Není nad dinotický štovík!“, R. K. bude pěstovat jahody a snít, protože nic jiného neumí. A Framboise bude s námi.

Řeknu ti, Pablo, bude to pěkné. Vytyčuju náš terén zavčasu. Jak mrzutý brouk drápu se do výšek, podrážkami zaprášených bot škrtám o ostré kordillerské šutry, vyčítám si všecka ta piva a bůčky, co ze mě mazlavě tečou. Sípám jak astmatický Che, který za kopcem vypustil duši – a teď se nesmrtelně chechtá ve skalách.

Nebude nám smutno, v té Culpíně. Na traktoru, který si vypůjčí u Daniely, přijede na návštěvu kadeřavý Adalbert a přiveze pytel kysuckých hřibů. Zuberský amigo ukuje tisíce kilometrů kolejnic, položí je přes oceán, hory a řeky – a zachumláný do tlusté šály až z karpatského oblouku přisupí na staré drezíně. Holky napečou koláče a přiletí ve Lhotákově balónu, v proutěném koši měchy plné soláňského povětří. Hrome, Pablo, koka! Ta mrška má sílu za dvaadvacet medvědů – co mi to cpe do pera, až to jiskří.

V té Culpíně to bude poslední dům na planetě, kde se bude báječně číst a nikam se nebude spěchat. Nebude kam, protože všecko už bude. To ti povím, Pablo, to si nenechám ujít.

Posílám závěj pozdravů.

René

Bolívie, kdesi v Andách, únor 2008

Obsah:

úvodník

René Kočík: Letní dopis na zimní Bystřičku___2

poezie

Ondřej Lipár: * * * ___20_21

próza

Ida Illá: Akútny nedostatok lásky___4_7

překlad

Oleksander Irvanec: Play the game___8_15+_18_19

Olga Zondbergová: * * * ___22

Vilen Barskij: Smích___22

comics

Michal Jareš: ___16_17

recenze

Pavel Kotrla: Poezie na barikádě___23

Ladislav Soldán: Živá slova Mojmíra Trávníčka___24_26

Jakub Grombří: Vysoká hra diktátorů___26_29

Martin Škabraha: Nebýt jen diváky vlastního osudu___29_31

Kontaktní adresy:

Pavel Kotrla
Bystřička 267
756 24
<http://kotrla.com>
pkotrla@atlas.cz

Knihkupectví Malina
Dolní náměstí 344
755 01 Vsetín
tel.: 571 419 531
knihkup@vsnet.cz

TEXTY, literární čtvrtletník, číslo 45, ročník XII., šéfredaktor: Pavel Kotrla, vydavatel: Knihkupectví Malina, redakce: Jiří Hrabal, Jakub Chrobák, René Kočík, Dalibor Malina, Milan Orálek, Martin Škabraha; registrace MK ČR E 13264, internetová adresa: <http://www.inext.cz/texty>

Nevyžádané texty nevracíme ani nelektorujeme.

IDA ILLÁ

Akútny nedostatok lásky

Milujem návraty. Len kvôli nim ma baví cestovanie. Odísť niekam, aby som sa mohla vrátiť bohatšia a zaujímavejšia. Nemyslím len materiálne, ale tak akosi... Duševne. Rôzne to už môže byť s niekým, kto sa má vrátiť k vám. Vtedy môže nastať problém. Keď sa vráti niekto, koho ste ľúbili a koho stále ľúbite, tak je to fajn. Ale keď sa k tomu pridajú okolnosti okolo môjho prípadu, je to na figu.

Trochu to priblížim, nech nevyzerám ako sebec. Už to bude takmer rôčik, keď moja veľká, tajná, a neskôr odtajnená láska odišla do zahraničia. Dnes je to bežné, každý duševne zdravý jediniec sa vyberie do zahraničia. Keď už nie kvôli prachom, tak kvôli skúsenostiam. Hoci takých nepoznám. A tak to urobil aj Peter. Petra som mala rada. A Peter sa tváril, že má rád mňa. Bol dosiaľ jediný, ktorého som ľúbila vášnivou láskou. Vášnivou ako z filmu. Možno som si ju len vysnívala a potom si vsugerovala, že ju prežívam. To je už teraz jedno. Ale isté je, že aspoň z mojej strany to bola láska nezabudnuteľná.

Ale Peter odišiel. Nuž a keď zostane mladé dievča opustené uprostred známej krajiny, niekto sa jej chce ujať. Ujal sa ma Jaro. Trochu suchár, trochu tiež tuftmák, ale inak veľmi milej a tvarovateľnej povahy. S Jarom prežívam nudný vzťah. Chodievame do krčmy, na výlety, do kina a do divadla, ale je to nuda. Iskra už neiskrí. Len v hlave mi iskria myšlienky, či vôbec niekedy iskri-la. A práve v týchto chvíľach tuhého premýšľania o spoločnej budúcnosti a jej nemožnosti sa vráti niekto z minulosti. Niekto, kto v nej hral podstatnú rolu.

Po roku mi zavolať niekto, koho číslo som už mala vymazané. Práve, keď som zajedala zlost suchou bagetou so salámou. „Mnam, mnam,“ povedala by som, keby som bola opitá. Mačka na mňa zíza, chce kúsok salámy, ale neprišla vo vhodnú dobu. Je možné, že zjem aj ňu, keď zlikvidujem všetky zásoby. „Mnau, mnau,“ bude sa mi potom ozývať z brucha. Peter sa chcel stretnúť. Kludne. Zajtra príde. A ja sprostá som ho ozaj čakala.

Myslela som, že ma vodil za nos. Ale v noci mi akýsi opitý Rómeo kuvikal pod balkónom. Peter. Po hysterickom privítaní, dusivých objatiach a hlbokých pohľadoch do očí na mňa vybafol, že ako to, že niekoho mám. Po krátkej výmene názorov ma opustil. Znova.

Vchádzam do svojej izby. Jediným východiskom z tejto situácie je smrť. A vyzerá to tak, že

moja. Lahla som si do postele a predstavila si, že ležím v rakve. Mám vystreté nohy, ruky položené na prsiach, prsty prepletené. Veď ležať v rakve je také pohodlné! Že som na to neprišla skôr! Len škoda, že je tu taká zima... Ale aj tak. Všetko nasvedčuje tomu, že je čas na samovraždu. Alebo aspoň pokus o ňu.

Ďalší večer sedím s Jarom a kamarátkou Lenkou v našom oblúbenom bare. Riešime budúcnosť. Lenka chce byť patologicčkou. „...natahovať črevá, ponárať ruky do niekoho tela a hľadať ostatné zaujímavé vnútornosti...“ „Ale dušu tam nenájdeš.“ Dostala som veľmi optimistickú odpoveď: „Môžem jebať dušu.“

Lenka je moja najlepšia kamarátka. Poznáme sa od detstva. Áno, vždy bola také prasa. Rokmi som prišla na jednu vec: je lepšie byť prasa než sliepka. „Čo si taká roztrasená? Jak stará žena. To je strašné, s tebou už ani sranda nie je.“ Slovo priateľa vždy povzbudí. V tom bare sme vtedy sedeli do rána. Prišlo ešte zopár ľudí z partie a hoci nebol víkend, pekne sme si pobesedovali (= popili). Kríza prišla tak okolo polnoci, keď banda opitých mudrlantov mudrovala nad filozofiou života. Hlavnou témou bol svet. Vesmír, peklo a tak. Viera. Najmä viera. Ktorá je tá správna? Čo to je viera? Všetci si zúrivo vymieňali názory, hádali sa, chceli presadiť ten svoj. Nechájala som to. „Veď keby sme s istotou vedeli, čo to je, nemohli by sme si vybrať. Nepátram po zmysle života, ani po hybnej sile vesmíru. Len si tak prežívam. A užívam si tú úžasnú možnosť výberu. Dnes môžem byť kresťanka, zajtra ateistka. Toto je predsa skvelé.“ Dva dni potom, v piatok, všetci hovorili, že som bola najviac opitá. Myslím, že by som sa s tou samovraždou mala poponáhľať.

V sobotu večer som šla von bez Jara. Bol znudený a nechcel ísť von. A mne sa nechcelo ho v jeho znudenosti opatrovať. Bavila som sa celkom fajn, snažila som sa nepiť a hrať sa na inteligentnú devu. Lenka bola zase prasa. Peter bol zase tu. Najprv sa normálne bavíme, potom mi tlačí do hlavy kaleráby a do úst jazyk. Nevydržím už počúvať tie lži! Musím vypadnúť. Pravdepodobne im budem chcieť uveriť. A tak padám. No nechce sa mi ísť domov. Ale úchyláka sa mi tiež nechce stretnúť. Tak volím len dlhšiu cestu domov, cez osvetlené námestie. Čakala som, že ma Peter bude čakať pri dome, a nie že ma dobehne. Vždy ma dobehne. Ale ja mu ujdem. Nie vždy mu ujdem, ale dnes sa mi to podarilo.

V nedeľu poobede k nám príde Jaro. Náladu nemá bohvieakú, je sklesnutý. Ja som celá zmätená. A keď som zmätená, pálim za sebou mosty.

Nepočkám, kým sa situácia vyjasní, radšej sa na všetko vykašlem. Odjakživa som posadnutá rozhodmi. Ten pocit voľnosti je k nezaplateniu. Na druhej strane... Som predsa citová masochistka. To si uvedomím vo chvíli, keď zbadám Jarovu tvár. „Ale prečo?“ pýta sa ma ten drobček. „Lebo sa spolu nevieme rozprávať. Vždy sa jeden z nás urazí. To mi dosť prekáža. Že si nedokážeme otvoriť srdcia. Ale čo to trepem, ústa som myslela. No že si ich nedokážeme otvoriť.“ Áno, mala som to pripravené. Áno, spoznal to. Vo chvíľach najochromujúcejšieho zúfalstva sa vždy snažím všetku vinu hodiť na neho. On za to môže! Len on! Prečo teraz o všetkom pochybujem? Prečo som začala zrazu premýšľať (dovtedy sa mi to nedialo tak často a tak intenzívne)? Ale Jaro to neberie. Už sa rozhodol. Prekonáme krízu spoločne. Ó bože, prečo?!

Celé týždne sa trápim. Celé týždne rozmýšľam. Nevieť vlastne nad čím. Asi len nad sebou. Zase. Som nechutne sebecká.

Peter mi noc čo noc nedá spať, tie jeho telefonáty, čakania pred domom, pohľady vonku... Jaro. Tá jeho úprimne hlúpučká láska. A akoby to nestačilo, ešte ma zotrel aj ten starý hlavatý kokot v škole. Nepáčila sa mu moja seminárka z literatúry. Vraj som nepochopila tému. Ako sa dá nepochopiť téma? Čo je to? Fyzika?

Idem večer von. Po dlhšej dobe všetkých stretávam. Všetko je rovnaké, stále rovnaké. Ľudia sú rovnakí. Ale nejde len o stereotyp. Asi som už úplne osprostela. Všetko mi splýva. Každé jedlo mi chutí rovnako, rum už nemá iskru. Vlejem rum do hrnčeka s čajom a nič. Cítim len vodu. Je chyba vo mne? Prišla som o chuť? Nepýtam sa veľa? Čo teda robiť?

Nasledujúce ráno bolo pekné. Milujem rána, keď sa vraciam domov z flámu a na ulici stretávam ľudí idúcich do práce. Je to nádherný pocit, keď viete, že sa onedlho zvalíte do teplej postele a oni – nevyspaní – idú makať. A oni to na mne vidia. Možno aj počujú môj prepitý zachrípnutý hlas ako hovorí, že sa teším domov. Najkrajšie je, keď sa zastavíme v pekárni na niečo čerstvé, teplé. Zastavíme, pretože samu by ma to nebavilo. Nič ma samu nebaví. Okrem horúcej vane plnej peny.

Vstávam až poobede. Nemám práve čo robiť, seminárku si opravovať nemienim, veď skúškové je ešte ďaleko. Ležím teda v posteli, čítam si. Vojde mama, prechádza okolo mňa na balkón a pýta sa: „Čo to čítaš?“ Ale nečaká na odpoveď, ide ďalej. Absurdné. Dobré, keď ona, tak aj ja. Vstávam a idem do kuchyne. Vypijem pohár mlieka ukrytý v čokoláde a šťavou z 2,5 kíľ čerstvých pomarančov zapijem tabletku, po ktorej nezačnem

chudnúť, ale schudnem. Život je krásny!

Zastavil sa u nás Jaro. Či nejdem von. Nejdem. Sadne si na posteľ a viem, že ma čaká nekonečne dlhý rozhovor o našom vzťahu. Vopred ho upozorňujem, že na to nemám náladu. Odpoveďou mi je hysterický záchvat. „Čo sa tu ja trápim! Čo sa ja vôbec namáham! Nemôžem čakať lásku od niekoho, kto nevie, čo to je! Veď kto by ju to naučil?!“ To ma zaskočilo. Hoci prostredie, v ktorom som vyrástla, okolo ideálu ani nebežalo, o veľké emócie bolo vždy postarané.

Z Jara napokon vypadlo, kvôli čomu vlastne prišiel. Večer ideme na chatu. Všetci. Nevie, koho to bol nápad, ale musím ísť aj ja. No skrátka úžasne načasované!

Na chate je fajn. Hudba, chľast, chlebičky, neporiadok, pár pogrcaných ľudí. Normálka. Lenka vracala z balkóna a vygrcala sa do grilu. Ale táto skvelá nálada čoskoro zatíchla. Väčšina ľudí pospala, stratila sa vonku v lese alebo sa išla vyplakať nad tragikou života. A my, čo sme vydržali, sedíme teraz za dlhým stolom na gauči a kecáme. Len tak do vetra. Chvíľu hráme karty, potom sa hráme na pravdu. Ohavná hra. Vždy musíte povedať pravdu. Nad ránom nastala ďalšia trápna filmová situácia: zostali sme hore len ja a Peter. Jaro mi zaspal na kolenách.

Po deviatom hrnčeku vína, keď sme na seba cez stôl už nedovideli, prišla reč na nedostatok lásky. Nie v tom typicky opileckom zmysle typu: Nikto ma nemá rád, rodičia ma odstrkovali, sex nie je všetko... Bolo to oveľa intímnejšie. O predstavách. Myslela som, že ich mám len ja. A on myslel, že ich má len on. Predstava, vlastne túžba po vlastnej smrti. Veľmi jasná predstava vlastného pohrebu. Predstava trúchlenia svojich blízkych. Ja som myslela, že je to prejav začínajúceho šialenstva. Podľa Petra je to len akútny nedostatok lásky. A Jaro spí vedľa mňa.

Tragédia môjho života spočíva vlastne len v tom, že som vždy túžila po láske z fotorománu. A vždy som mala len lásku z krčmy.

A takto to ide ďalej. Ja a dvaja muži. Jeden na mňa kašle, na druhého kašlem ja. A trvá to už pridlho. Je zima. Zima je fajn. Zababuším sa a nie je ma vidieť. Teda je, ale nie je ma poznať. Teda niektorí ma poznajú. Ako napríklad Lenka. „Ahoóóoj! To vieš tú novinu? Peto má dievča! Že vraj je to nejaká kurva. Tak ja sa ponáhľam, vidíme sa večer. Papa!“ Takéto „milé“ stretnutia mi vždy zdvihnú náladu. Pche!

A tak to bude vždy. Vždy budem s niekým a vždy budem sama. Každý si to musí pretrpieť sám. Aj keď možno nie tak úplne.

OLEKSANDR IRVANEC

PLAY THE GAME

Povídka s přesnými a přibližnými propočty

Takže – se probouzím...

Probouzím se jednoho červnového rána v tichém hotelovém pokoji v pátém poschodí, které je zde ovšem poschodím čtvrtým; otevřenými balkónovými dveřmi se valí štěbetání ptáků; pod okny tiše vrní volkswageny, porsche a mercedesy. Přímo za balkónovými dveřmi, tedy pod nimi, začíná park s miniaturní bustou Dostojevského. V tomhle městě je někde ještě ruský pravoslavný chrám a říká se, že taky pochovaná Puškinova vnučka. Jenže není to Moskva, ani žádné jiné ruské město. Je to – Wiesbaden, Německo, spolková země Hesensko, sjednocená Evropa. A já jsem tady – patronem festivalu současného divadla.

Je třeba bez prodlení vysvětlit, že „patron“ – je něco jako člen poroty, jenom ta porota neuděluje žádné ceny. Festival je bienále, takže se každé dva roky, každý sudý rok pořádá už od roku 1992 a na své scény zve nejlepší díla současné dramatické tvorby z celého kontinentu od Portugalska až po Rusko. Již samotná účast na festivalu je prestižní záležitostí. Pokud jde o příčinu absence ukrajinských představení, nespočívá v případě tohoto festivalu ve slově „nejlepší“, ale ve slově „současné“. Koncepce festivalu za ně považuje pouze taková díla, která stvořilo pero dramatika téhož nebo předešlého roku. Na Ukrajině jsou podobné úkazy nanejvýš zřídka, takže sám za sebe nemohu doporučit nic, a to ne poprvé. Ovšem náš festival je natolik skvělý a bohatý, že si může dovolit po dobu bezmála dvou neděl vydržovat celý houf patronů-zahálečů prakticky ze všech evropských zemí včetně Albánie, Běloruska, Moldavska a Ukrajiny. A to zcela nezávisle na tom, zda je vaše země zastoupena divadelním představením či nikoli.

Ve Wiesbadenu se letos koná festival poprvé – předchozích šest proběhlo v Bonnu. Ale jak už to bývá, všechno záleží na náhodě. Manfred Beilharz, jeden z otců-zakladatelů festivalu, umělecký vedoucí, neboli jak říkají v Německu, „Intendant“ Bonnského divadla změnil místo a odešel pracovat do Wiesbadenu. Nejdřív se přestěhoval on a potom spolu s dramaticko-manželským párem Tankred Dorst – Ursula Ehler k sobě přetáhl i celý festival.

Takže venku je polovina června a festival právě začal. K tomu je třeba dále poznamenat, že takto, konaný každý sudý rok, je zároveň pokaždé souběžný s mistrovstvím ve fotbalu: buď evropským, anebo světovým. Tím pádem jistý počet patronů – převážně naprostá většina – musí neustále volit mezi sledováním divadelních her a přehledy fotbalových zápasů. Takto – a patří to k charakteristickým rysům festivalu – nabývá anglické slovo „play“ dvojího významu, jelikož označuje hru na scéně i na hřišti.

Na tomto místě je třeba krátce vysvětlit můj poněkud složitý vztah k angličtině. Tvrdit, že ji ovládám, mohu stěží. Když mluvím s rodilými mluvčími – Angličany, Američany, pozorně poslouchám, snažím se odečítat ze rtů, uhodnout – a proto často odpovídám nepatříčně. Spíše se dovtípím, než že bych rozuměl, co mi říkají. Zároveň se ovšem poměrně úspěšně domluvím anglicky s jinými europatrony: Nico Helmingem z Lucemburska, Bjarni Jónssonem z Islandu, Verou San Payo z Portugalska, Giorgosem Neofitu z Kypru. Tedy s těmi, kteří nejsou, jak se říká anglicky „native-speakers“. Existují ovšem i výjimky. Zlomyslný Albánec Stefan Çapaliku křičí, když slyší, že s Moldavanem Constantinem Cheianu přecházíme na ruštinu: „Jakto že mluvíte rusky? To přece není vaše mateřština!“ Načež se usmívající Constantin zeptá Stefana: „Takže ty nám tu chceš tvrdit, že tvouj mateřštinou je angličtina?“

S Constantinem máme zvláštní vztah – jsme přátelé. Už v roce 2000 jsme si padli do noty a od té doby se už potřetí šťastně potkáváme na německé půdě. Přestože jsme během těch čtyř let ještě ani jednou nenašli čas, abychom se alespoň krátce setkali v Kyjevě nebo v Kišiněvu. Ve dvouleté pauze mezi festivaly naše přátelství jakoby skomírá, doutná pod popelem každodennosti, aby opět vzplálo na necelé dva týdny v Německu. No, zřejmě existují i takovéto formy přátelství. S Constantinem se procházíme ve volném čase po Wiesbadenu, který není až tak velké město, a dělíme se o literární a politické novinky z našich zemí a já se znovu a znovu divím, jak málo víme o takové blízké zemi, jakou je Moldavsko. Košťá se taky nemůže chválit přílišnou obeznameností v ukrajinských záležitostech, takže...

„Jsme malá země, malý národ,“ tvrdí Košťá, „Vy Ukrajinci si stěžujete na to na ono, ale ve světě vás přece jen znají. Třeba takový Ševčenko! Anebo ta Věrka Serdučka, která se ti určitě nelíbí, ale i ta koneckonců spoluvytváří obraz Ukrajiny.“

Směju se, co mu mám na to říci? To, že Serdučku vážně nemám rád? A že to s tím obrazem Ukrajiny i tak není zrovna jednoduché?

Jinou spřízněnou duší v naší společnosti je žena s podivuhodným jménem Mârâ. Mârâ Zalîte, patronka z Lotyšska, známá lotyšská spisovatelka, básnířka a autorka divadelních her, narozená na Sibiři v rodině vysídlenců. Mârâ mluví rusky s dosti výrazným přízvukem, ale její úsudek je jasný a odvážný, přičemž její smysl pro humor mne přivádí do nadšení smíšeného se závistí.

Devatenáctého... ano, devatenáctého června se v Portugalsku utkala lotyšská reprezentace s německou. Mârâ se vydala na procházku vylidněným večerním Wiesbadenem, v jedné z uliček uslyšela otevřeným oknem, že v baru je zapnutá televize, Němci sledují fotbal. Vešla dovnitř, svou dobrou němčinou si objednala pivo a potom důvěrným šepotem ohromila barmana za výčepem:

„Pochopte, prosím, já jsem z Lotyšska. Můžete zaručit mou bezpečnost po dobu pobytu ve vašem podniku?“

Ani náznak úsměvu na tváři ani v očích. Naprostá diskrétnost.

Barman na okamžik trochu zaváhal. Mnohonačně pokrčil rameny, vytáhl odněkud zpod výčepu mikrofon a ohlásil na celý lokál:

„Velevážení pánové! Máme dnes čest uvítat mezi námi návštěvu z Lotyšska!“

Připití Němci zaduli, zatleskali, převážně dobrušně. Koneckonců pivo – není kořalka, po pivu se nechce hned hrotit situaci. A koneckonců, Mârâ byla dáma.

Takže dáma Mârâ vytáhla zpod bundy nebo z kabelky rudo-bílo-rudou lotyšskou vlajku a posadila se blíže televizoru. Když Němci začali skandovat, „Deutschland! Deutschland!“ začínala taky mávat vlajkou a překřikovat je, „Lettland! Lettland!“ Pro všechny ostatní ten zápas skončil nulovou remízou, jen v jednom malém wiesbadenském baru vyhrálo Lotyšsko.

Ještě téhož večera německá televize velmi tvrdě kritizovala své reprezentační mužstvo i trenéra Rudi Vollera, probíraly se jednotlivé momenty zápasu, zvláště ty, kde dvakrát nebo třikrát němečtí obránci brutálně faulovali v pokutovém území Marise Verpakovskase, hráče našeho kyjevského Dynama, a tedy skoro-Ukrajince. Maris (jak jinak, mužská forma jména Mârâ) vyrážel zcela sám proti goalkeeperovi, zastavoval se na trávníku a zvedal ruce k nebi. Portugalské nebe však na něj shlíželo lhostejně. Píšťalka roz-

hodčího pokaždé mlčela. „To máme další příklad dvojích standardů, podle nichž žije tahle Evropa,“ řekl jsem tehdy Maře. Mâra souhlasila, i když její země do té Evropy nedávno vstoupila.

Mezitím se festival překulil přes polovinu. My, patroni, máme bezplatné vstupenky na všechna představení, takže si zajdeme každý večer na jednu dvě hry, které jsou převážně zajímavé a zdařilé. Ale ještě v přestávkách mezi nimi je třeba zaskočit do pokoje v hotelu a pustit na pár minut televizi za účelem zjištění výsledku dalšího zápasu a shlédnutí alespoň nějakého úseku hry. Naštěstí se organizátoři postarali, aby všechno bylo co nejlíže – divadlo a hotel Klee am Park, v němž bydlí patroni, jsou vzdáleny pouhých sto metrů. U divadla na kraji parku napnuli velikou bílou plachtu, stan, pod nimž pozdě večer patroni a patronky po zhlédnutí dalších dramatických veleděl obdrží talíř jídla a několik sklenic červeného vína – rovněž na náklady festivalu. No, není to ráj, ptám se sám sebe? Je, přesně tak, ten omamný ráj kapitalismu, který zahalil, skryl svůj zvířecký škleb a právě se na nás odevšad přátelsky usmívá: z výkladů obchodů i restaurací, z oken aut a rychlovlaků, ze stránek jejich novin a obrazovek jejich televizorů, ze zamračeného nebe sjednocené Evropy. Možná právě tak jej spatřil, tento ráj, před nějakými sto třiceti lety Fjodor Michajlovič Dostojevskij, ruský klasik, jenž právě zde, ve Wiesbadenu v kasinu prohrál poslední peníze a přímo odtud, z toho Roulettenburgu psal rozpačitý dopis manželce, v němž prosil, aby mu poslala aspoň třicet tolarů, aby odtud mohl odjet někam pryč.

A kasino, právě ono kasino, ve kterém hrál Dostojevskij, se nachází zrovna tak blízko, za divadlem, naproti hotelu, ve kterém bydlíme. Bus-ta v parku to jen potvrzuje. „Kasino ve kterém se zrodil námět románu *Spieler, Player, Hráč!*“ – vypráví nám během poznávací vycházky spolupracovník wiesbadenského magistrátu. Hned nato příští den přijíždí ze sousední Mohuče mladá lingvistka a překladatelka Julka Horoščenko, která na mé nadšené tirády ohledně kasina odpovídá skeptickým smíchem: „O tenhle titul se ale prou kasina všech měst a městeček v téhle části Německa“. Julka špulí své karmínově namalované rty a v očích jí hrají čertíci. Docela sympatická. Nebo jenom oko utkvělo na vlastní antropologii uprostřed té germánské rasy?

Tak či tak, přítomnost slovného kasina v takové bezprostřední blízkosti dodává slovu „play“ nepochybně třetí sémantický význam.

Hra, tedy nejenom hra, ale hra konkrétní, mající výsledek, hra, v níž lze vyhrát. Tedy, fotbalisté samozřejmě také vyhrávají, jenom fanouškovi kromě morálního zadostiučinění nic víc nepřipadne, pokud před tím ovšem nevsadil jistou sumu v sázkové kanceláři. Při ukončení Euro 2004 nám sdělí, že ti, kteří od počátku sázeli na Řeky, rozmnožili své majetky a statky přibližně stokrát. Aťsi. Fotbal předváděný řeckou reprezentací mi osobně nijak neimponuje, i kdyby se s takovou hrou stali třeba mistry Galaxie.

Takže se také chystám jít do kasina. Chystám se cílevědomě a po zralé úvaze. Proto je třeba nejdříve vybrat vhodný den. Jelikož věřím v čísla, a mým číslem je šestka (narodil jsem se 24. 01. 1961 a součet nejen prvních dvou, ale také všech číslic dohromady je dělitelný šesti), vybírám pro výpravu do kasina jediný možný den: 24. 06. 2004. Tři šestky pohromadě. Čtvrtek, tři dny před koncem festivalu.

Rovněž se předem připravuji morálně. Přesvědčuji se, že pro mě není důležitá výhra, že potřebuji životní zkušenost, „experience“, pocit, který člověka naplňuje, když hraje a... A co – prohraješ? Vyhraješ? To není důležité. Takže se v duchu přesvědčuji, že můžu prohrát do padesáti euro a nebudu si kvůli tomu rvát vlasy na hlavě, fousy na bradě apod. A ve čtvrtek, pozdě večer, po představeních a fotbalech dopíjím pod bílou plachtou sklenici červeného vína a mířím směrem k budově s kupolí, hnízdu hazardu, doupěti vášní.

Když jsem poprvé přijel na Západ – což bylo právě před deseti lety – dlouho, několik dnů nebo dokonce týdnů jsem se cítil jako hrdina barevného celovečerního širokouhlého filmu, francouzské nebo italské detektivky natočené někdy v sedmdesátých letech – natolik neobvyklé a nezvyklé bylo všechno kolem. Po čase tento pocit otupěl a téměř zcela vyprchal. Ale v určitých okamžicích, jako právě teď, se to vrací. Jdu samojediný pod zářícími lucernami, mezi zaparkovanými luxusními auty do velkolepé budovy.

Zatím jsem viděl kasino jenom zdaleka. Na začátku festivalu pro nás patrony uspořádali poznávací vycházku, přivedli nás do parku s miniaturní bustou ruského klasika a ještě téhož nebo následujícího dne jsme s Constantinem spatřili na schodech kasina velikého, vysokého a tlustého kněze nějaké neznámé církve. Stál tam nepřehlédnutelný, v černo-fialové sutaně, na hlavě měl malou elegantní čepičku a v ruce – zapálenou cigaretu. Velebníček postával a kouřil, zcela nepokrytě, před nikým se neschoval, – potom

jsme s Kostou ještě nějakou chvíli probírali možné varianty dalšího vývoje: jestli půjde dovnitř, hrát a jestli bude v tom případě hrát za peníze sebrané důvěřivými farníky?

Ale já sám právě vstupuji dovnitř a zastavuji se uprostřed obrovské prázdné haly, přímo pod skleněnou kupolí, kterou pokaždé vidím z okna svého hotelového pokoje. Čtyřkřídlé otočné dveře se za mnou ještě několikrát otočí a vpouštějí dovnitř Inda nejistého věku ve fialovém turbanu a ještě vousatého zrzavého muže s vysokým čelem a s pronikavým, ale zároveň odtažitým, poněkud nepřítomným pohledem. To má být on? Fjodor Michajlovič? Bezpochyby ano. Možná že poukázka na třicet tolarů uvízla někde na poště. Anebo naopak – právě došla.

Ind v turbanu jako skutečný fakír vytahuje z kapsy saka zmuchlanou kravatu, uzel je jen mírně povolen, a tak bez zbytečných průtahů usazuje kravatu na krku. Fjodor Michajlovič má kravatu již uvázanu. Pouze ještě dvěma prsty upravuje uzel a oba spolu odcházejí směrem doleva, dovnitř, do herny.

Já se nesměle blížím k okénku recepce, ve kterém klímbá muž středního věku, možná trochu starší než já. Když ucítil, že se blížím, pomalu otevírá oči a zahlolí svoje „gutenábenď“. Taky jej pozdravím německy a potom přejdu na angličtinu a ptám se, co mám dělat dál. Problém je ten, že nemám sako, jediný podobný oděv, který jsem vzal do Wiesbadenu, je pouze moje odřená džínová bunda.

Muž v okénku se usmívá a ujišťuje mne, že to není žádný problém. „Jenom si musíte pronajmout, arendovat normální sako, zrovinka támhle, v šatně.“ (V originálu, milý čtenáři, pronesl slovo „rent“, ale já prostě teď, když to píšu, nenacházím vhodný ekvivalent. Nemůžu přece napsat „propachtovat sako“, protože jsem se s ním ani nepachtil, ani nepachtoval.)

Takže odcházím do šatny, kde mi starší paní, poté co mě změřila svým zkušeným pohledem, přinesla ze zadní místnosti celkem zánovní sako v barvě láhvově zelené s našívanými kapsami. Zkouším si ho – padne jako ulité. I když jsem dost hubený a postavu mám značně nestandardní. Svou bundu odevzdávám té paní a také platím pět euro za arendu saka. Tak. A není úniku. Spadla klec. S penězi je ámen. Je třeba jít a hrát.

Ovšem ukázalo se, že bez kravaty se obejdu – ještě jsem se zvláště přeptal paní v šatně a ona potvrdila, že to není nutné. Ani horní knoflík košile nepožadovala zapnout.

V další hale sedí u počítače mladá a docela půvabná slečna. Přátelsky se usmívá a žádá mě, abych předložil jakýkoli průkaz totožnosti s fotografií. Takže jí podávám svůj cestovní pas, jelikož žádné jiné průkazy jsem na cestu nebral. Slečna otevírá pas s trojzubcem, podívá se na fotku a vpisuje moje příjmení do počítače. V tomhle skrzaskrz svobodném a demokratickém světě se vyžaduje předkládání průkazů zcela vzácně. Ale v tomhle okamžiku si uvědomuji: třeba právě tady, v tomhle kasinu už pobýval nějaký „Schuller“ příjmením Irvanets. A co pak? Skandál, co jiného.

Mí příbuzní naštěstí tohle kasino ještě nenavštívili, takže slečna pro mne tiskne lístek, za který platím ještě dvě eura padesát. I když už nastala půlnoc a formálně nastal pětadvacátý červen, na onom kousku kartonu s uspokojením zaznamenám potřebné a pro mě důležité datum: 24. 06. 2004.

Konečně se přede mnou otevírají poslední dveře a já vstupuji do herny. Je zde ticho a klid. Stolů pro ruletu je několik, ale hraje se jen na třech. Na druhém konci místnosti je zvlášť ještě počítačová ruleta, u níž hráči nestojí, ale sedí, každý před svým monitorem, a sázejí pomocí myši. V sousední místnosti je umístěno několik stolů pro black-jack: hráči tam rovněž sedí a krupiér před nimi rozkládá vějíř karet. Trojka-sedma-dáma, trojka-sedma-eso. Občas, když hráčům dojdou žetony, pokládají na zelené sukno stolu sto nebo padesátieurové bankovky.

V koutu sálu s ruletovými stoly si všimnu Inda ve fialovém turbanu. Ale Ind nehraje. Položil si na koleno zápisník a vpisuje do něj čísla, která vyhrávají na třech stolech, kde probíhá hra. Patrně se snaží vysledovat nějakou zákonitost. Nad každým stolem visí elektronická tabule, na níž svítí nejen číslo, které vyhrálo, ale rovněž součet výher: na číslo, na řadu, na barvu. Tabule jsou černé a čísla na nich září červeně – barevné ladění je pekelné, vše jak má být ve správném kasinu.

Mezitím Fjodor Michajlovič zastrčil ruce do kapes, chodí mezi stoly a úkosem pilně pozoruje hru. Že by klasik pracoval ve dvojici s Indem? Já ovšem nemám nyní čas o tom uvažovat, protože si musím koupit žetony. Nejlevnější, žlutý stojí pět euro. Jelikož ke hře speciálně určená padesátieurovka už je rozměněna (5 euro za sako a 2,50 za vstup), vytahuji z kapsy dvacítku a kupuji čtyři žlutá kolečka. Takže – vpřed, hrát, hrát a vyhrávat!..

Směle přistupuji k prvnímu stolu a pokládám svůj žeton na 6. Soustřeďuji se, napínám. „Sázky jsou uzavřeny!“ ohlašuje krupiér až poté, kdy se kolo točí a některým hráčům se zdá, že už už, právě v tomto okamžiku spatřili, na kterém čísle se zastaví kulička. Krupiér svou lopatkou klidně, ale nesmlouvavě, odsouvá na okraj jejich žetony. Šestka, samo sebou, nevyhrává. Ostatně, bylo by naivní doufat hned napoprvé ve výhru.

Rozhodl jsem se přejít k jinému stolu, ale z neznámého důvodu jsem se rozhodl počkat a sledovat příští hru. A na mém „prvním“ stole vyhrála v příští hře šestka! To má být co, znamená? To ještě nemohu s jistotou říci.

Přistupuji k sousednímu stolu a pokládám žluté kolečko na 24. Jiná čísla dnes neuznávám. Kolo se začíná otáčet a vyhrává pochopitelně jiné číslo. Ale v další hře na stejném stole (a já stojím u něj a sleduji hru), vyhrává 24! Takže – je to znamení. Ale co to má vlastně znamenat? Jediné: nepospíchej.

Proto u třetího stolu nejprve vynechávám jednu hru, jen se dívám, jak hráči sázejí. U protějšího konce stolu se Fjodor Michajlovič ptá něco krupiéra a ten odpovídá „nein“. A přede mnou, přímo u kraje stolu sedí v invalidním vozíku žena tak kolem šedesátky a s výraznými tahitskými rysy v obličeji – široký nos, výrazné oči. Pleť olivové barvy. Kouří cigaretu za cigaretou a bez ustání hraje.

V další hře jsem chtěl vsadit opět na šestku. Už jsem i žeton přichystal a natáhl ruku. Když tu jsem si náhle vzpomněl na dnešní datum, jasně jsem si vybavil všechna ta čísla na vstupence: 24. 06. 2004. Kromě dvojek, čtyřek a šestky tam byly přece ještě tři nuly!..

A tak pokládám svých pět euro na nulu. Nula, jediné číslo, které nemá barvu, není černé ani červené, ale zelené. Také není v žádné řadě. Proto se v případě výhry vyplácená suma znásobuje. Ale zatím jsem na nulu vsadil jediný.

Dáma na invalidním vozíku se otočila, podívala se na mě přes rameno a prohlédla si mě odspodu nahoru. Potom pozvolna přesunula na nulu dva své dvacetieurové žetony. („Paní dokáže vycítit cizí štěstěnu,“ řekne mi později v Kyjevě Jurko Makarov, až mu budu celou tu historii vyprávět.) A skutečně, když se kulička zastavila na nule, krupiér přisunul olivové dámě žetonů tak za tisíc euro a nějaké drobné.

Takže – jsem vyhrál i já. Těžko říct, jak se to stalo. Skuteční hráči zřejmě znají ten nevýslovný náhlý pocit štěstěny: už, už, teď musí padnout.

...JSEM AMÉBA ECCOLA
A NACHÁZÍM SE V MOZKU
UMBERTA E.

(1)
MOŽNÁ HO ZNÁTE JAKO
AUTORA KNIHY „PARTICIPACE
A KOMPLEX IDENTIFIKACE“.

(2)
ZPŮSOBUJI ZPOMALOVÁNÍ
MYŠLENEK...

PROTO JSME MĚLI ZPOŽDĚNÍ

... A MIMOCHODEM:

(4)

JSEM NAKAŽLIVÁ - PŘENÁŠÍM
SE ČTENÍM...

(5)

... BE--R-TO --E-E-E...

POKRA-ČO-VA'--NI'---

(6)

Když už to cítíš, vycítíš předem, ale bojíš se, ne vyslovit nahlas, ale dokonce jasně formulovat v duchu – aby se štěstí neleklo, neuletělo. Něco podobného se stává také ve fotbalových zápasech při nespravedlivě nařízených penaltách. Hráč odstupuje od míče, rozbíhá se – a!.. S úlevou vydechneš: „Já věděl – nedá!“ Ale ten strach vyslovit to předem.

Všechno kolem utichá v očekávání. Na druhé straně zeleného sukna podléhá Fjodor Michajlovič nervovému napětí, chroptí a sesouvá se v křeči pod stůl, je vidět drobné trhavé pohyby jeho nohou. Nikdo kromě mne si toho nevšímá.

Takže, kolo se dotočilo, zastavilo a kulička proklouzla jako myška na nulu. Zero! Barvy nevyhrávají nic, řady rovněž. Vyhrává pouze kasino a ti dva, kteří vsadili. „Tahitanka“ přijímá svou horu žetonů, a potom i já svoji, poněkud menší – sto, padesát, deset a několik po pěti eurech. Dohromady něco kolem sto sedmdesáti, sto osmdesáti euro. Beru výhru do rukou, potěžkávám plastické kroužky v hrsti a dívám se na ně trochu (opravdu jenom trochu) omráčeně.

Ale i tahle lehká, chvilková zkoprnělost mi vystačila k tomu, abych vypadl, vyletěl z orbity štěstěny. Píše se o tom těžce, ale... To bylo tak. Tahitanka k sobě přisunula svou horu žetonů a přes rameno mi něco zdola nahoru sdělila, přidušeně a nesrozumitelně. Zrozpačitěl jsem – co mi může chtít? A žena posunula své dva nejmenší pětieurové žetony na herní plán směrem ke krupiérovi. „To znovu sází nebo co?“ podivil jsem se a v témže okamžiku se smutkem pochopil: dala mu tuzéra! No ano, ten kdo vyhraje, má dát malou sumu. Krupiér, jenž stál na druhém konci stolu a vedle jehož nohou se zmítal v padoucnici Fjodor Michajlovič, vzal dva Tahitančiny žetony a vhodil je do nějaké škvíry z boku stolu.

Nebylo mi líto pěti euro – můžu to klidně odpřísáhnout. Ale příhodný moment už byl ztracen. Mé chvilkové zaváhání se nyní proměnilo v tupou a paralyzující letargii. Jak já se v takových chvílích

2 aluze

Revue pro literaturu, filozofii a jiné

*Adresa redakce:
Křížkovského 10, PS 207,
771 80 Olomouc
e-mail: redakce@aluze.cz
tel.: 585 631 159*

*poezie / próza / vzpomínky
rozhovor / studie / recenze
glosy / archiválie
<http://www.aluze.cz>*

nemám rád!.. Krupiér se na mne úkosem podíval, ale již ohlásil další hru. Nezbývalo mi, než se odvrátit a jít k jinému stolu, stále ještě třímaje vyhrané žetony v hrsti. V poslední chvíli mě ovanula myšlenka – vsadit celou výhru znovu na nulu. V případě další výhry by už to byla pořádná suma, nejméně několik tisíc euro. Ale odhodlat se k tomu mi něco zabránilo – někde na dně mozku nebo duše se uhnízdil červík nejistoty. A za to se taky nemám rád...

Když jsem se za chvíli ohlédl, v příští hře na předchozím stole znovu padla nula. Ale nikdo na ni nevsadil. Krupiér spokojeně shrnul všechny žetony do fondu kasina.

A ode mne se štěstěna nejen odvrátila – ale ještě provokovala, dráždila. Vsadil jsem na šestku – padla sedmička, vsadil jsem na dvacet čtyři – padlo dvacet tři. Takže když jsem prohrál všechny žluté žetony, odebral jsem se do pokladny a vyměnil větší žetony – růžovou stovku, zelenou padesátku a hnědou desítku – na plnohodnotné eurobankovky. Tak jsem se vrátil do hotelu. Po cestě, ještě u výtahu, jsem potkal polskou novinářku Małgorzatu Semil, které jsem pověděl o výhře. Dokonce jsem si postěžoval, že skutečnou hráčskou vášeň, touhu hrát a hrát až do konce, prohrát všechno jako Dostojevský, jsem nepocítil. Emoce nebyly dost vyhrocené, silné ani vypjaté. I když uspokojení z výhry jsem cítil. S tímto uspokojením jsem také usnul.

„To máš tak,“ řekne mi rozvázně hned příští den Marius Ivaškevičius, mladý dramatik z Litvy, „ty jsi se na to připravil, naladil se předem. A taky peníze jsi měl. Ale kdyby u tebe doma plakaly hladové děti a tys vzal posledních pět euro a vyhrál, to bys teprve měl silné pocity. Anebo kdybys prohrál – taky bys měl silné pocity, akorát opačného rázu.“

Směju se, tenhle výklad se mi líbí. Jdu do stánku u divadla napít se zadarmo patronské kávy. Kousek od vchodu sedí v bílém plátěném obleku nad šálkem kávy Tankred Dorst – známý německý dramatik, zakladatel a duchovní otec našeho festivalu. Zdravím ho.

„Slyšel jsem, že jsi včera vyhrál v kasinu!“ směje se na mě Dorst: „Jak se teď cítíš?“

Dlouze formuluji odpověď, lovím v paměti anglická slova. Nakonec odpovídám:

„Pochopil jsem, že nejsem Dostojevskij.“

červenec – srpen 2004

z ukrajinštiny přeložil Tomáš Vašut

ONDŘEJ LIPÁR

***

Kočí pohyby
z bolesti
někde v prsou
do napětí
v třísech
Krátký dech

Citace pohybu louky ve větru

Ještě ne lámání vazů
a už ne
setrvalý stav

***

Někde
hranice doteku
někdy
hrana léta a podzimu
nějak
vlomený do závorek
a v uvozovkách
promýšlím každý další krok

Čistopis ve dvou kopiích
zakládaný do ložnic
a ostatních temných koutů
Papír k rozpadání
a blednutí

***

Spí pod tenkým prostěradlem
protože tak by to dělali na jihu

Semena z granátových jablek
rozmačkat v dlani
a rozetřít po stehnech
I takové sny mívá

V zásuvkách plných zbytečností
křísí příběhy

***

Když v ní zavrzá
ví že neskončila
Pospává na boku
zahání těžké myšlenky
a hlad

Vánoční kaktus
daleko do květu
daleko od květu

***

Žádné jizvy a krev

Snad jen
na pomačkaném prostěradle
ještě pořád
ty dlouhé vlasy

***

„Mělo to tak být
už tomu začínám konečně trochu rozumět“
Smích
nebo motýli v břiše
většinou obojí

Kvete v ní
a pulsuje životem
až tam
kam se nedá dohlédnout
má ji rádo
a občas říká
„Samou láskou tě sním“
a není nic
co by s tím mohla udělat

Bude to
láska až za hrob

***

Prosvítá
polyká kouř a bolesti

Nikdy nikde nebyla
nebude ani tu

***

Ticho. Zmrzlý list.
Na Božím kameni chlad
se plíží trávou.

Ondřej Lipár (1981) publikuje na svém blogu lipar.blogspot.com. V roce 2004 mu vyšla prvotina Skořáčky.

OBRÁCENÁ STRANA MĚSÍCE
<http://www.obracena-strana-mesice.cz/>

OLGA ZONDBERGOVÁ

* * *

Cestou z práce
jsem potkala na schodech tři kočky
a měla velikou radost
seděly vedle sebe
dvě se mi podařilo pohladit
ale třetí se lekla skočila dolů
a dívala se za námi
jako by chtěla říct nevím
co se to děje proč zrovna já
jenže kdyby z horního patra
někdo velký jak úhrn denních povinností
sešel plný dobré nálady
sklonil se k nám myslela jsem si
a hladila černou i zrzavou ale dívala se na třetí
kočku nemůžu říct jakou měla barvu

Olga Zondbergová (1972), moskevská básnířka, redaktorka časopisu *Tabáky a dýmky*

VILEN BARSKIJ

Smích

smíchAchAchAchAchAchAchAchAchA
smíAchAchAchAchAchAchAchAchAch
smíchEchEchEchEchEchEchEchEchEchE
smíEchEchEchEchEchEchEchEchEchEch
smíchlchlchlchlchlchlchlchlchlchlchl
smíchlchlchlchlchlchlchlchlchlchlchl
smíchOchOchOchOchOchOchOchOchOchO
smíOchOchOchOchOchOchOchOchOchOch
smíchUchUchUchUchUchUchUchUchUchU
smíUchUchUchUchUchUchUchUchUchUch
smíchYchYchYchYchYchYchYchYchYchY
smíYchYchYchYchYchYchYchYchYchYch
smíchÄchÄchÄchÄchÄchÄchÄchÄchÄchÄ
smíÄchÄchÄchÄchÄchÄchÄchÄchÄchÄch
smíchÖchÖchÖchÖchÖchÖchÖchÖchÖchÖ
smíÖchÖchÖchÖchÖchÖchÖchÖchÖchÖch
smíchAUchAUchAUchAUchAUchAUchAU-
chAUchAU
smíAUchAUchAUchAUchAUchAUchAU-
chAUchAUch
smíchOUchOUchOUchOUchOUchOUchOU-
chOUchOUchOU
smíOUchOUchOUchOUchOUchOUchOU-
chOUchOUchOUch

Vilen Barskij (1930), ruský avantgardní básník a malíř

z ruštiny přeložil Jakub Grombříř

POEZIE NA BARIKÁDĚ

Patos může poezii slušet, to víme (viz např. <http://dezinsky.bloguje.cz/633275-00088-oldrich-rafaj-1934.php>). Ale na druhou stranu, vždy když jsem si otevřel některé ze sbírek sbírek V. Dyka, S. K. Neumana nebo některé z mnoha sbírek vydaných po Únoru překvapilo mne pravidelný vzorec, kdy s přibývajícím angažovaností, kterýmkoliv směrem (ostatně taktéž u surrealistů), ubývá poezie. Rovnováha musí být asi zachována a poezie se podobnému znásilnění brání. Ostatně zkuste si po letech otevřít třeba rozsáhlé dílo Majakovského! Zkusili jste? A? Pokud z něj něco přežívá, není to zrovna ta angažovaná část jeho díla, jakkoliv by byla jeho neoddělitelnou součástí.

Už jsem si myslel, že se takto už poezie nepíše, i přes dobu zhovadilou, nebo, že takto píšou pouze zástupci generací mnohem starších. Ale není tomu tak, jen mne dosud tento druh textů míjel, nebo jsem se jejich četbě prostě bránil, pokud to tedy nebylo z důvodů veskrze studijních. Nyní však na mém stole leží dvě knihy Pavla J. Hejátka: Hlenobyť (sbírka sociálně-politické poezie) (2002) i Tanec kostlivců (2006). Více informací o autorovi získáte na stránkách www.pjh.cz a www.tetovani.com. Sbírkou jsem přečetl jednou, podruhé, ještě jednou. Ne z toho důvodu, že bych jimi byl tak uchvácen, ale přistihl jsem se v bezradné situaci, že nevím, zda je vzít na milost nebo popravit. Názor kritika pro autora nebývá směrodatný, ostatně bych to autorům ani nedoporučoval, ale pokud autor sám zašle knihy, nechť se smíří s or telem. K oběma sbírkám mám vlastně stejné výhrady. Zpracovávaná témata jsou spíše společenská a žurnalistická než básnická, proto by jim dle mého soudu lépe vyhovoval některý novinářský nebo publicistický žánr. K této úvaze svádí styl, kterým jsou básně psány. Na mne je v nich mnoho velkých slov, mnoho obecných pravd. Nelze jim však upřít jistou razanci. Jinak asi tedy budou působit interpretovány naživo před publikem, ale při jejich četbě se náboj účinnosti a nespokojenosti ztrácí a je nahrazen až přílišnou monotematicností. Okouzlení poezií se nedostavuje, tedy alespoň u mne. V tomto případě by méně bylo více.

Pavel Kotrla

ŽIVÁ SLOVA MOJMÍRA TRÁVNÍČKA

Význam, velikost anebo chcete-li podnětnost básníka, spisovatele a jistě také kritika nebo historika literatury nelze měřit tím, respektive podle toho, kolik knih vydal, do kolika časopisů přispíval anebo kolik jich redigoval, kolik antologií z jeho díla vyšlo, kolikrát byla jeho díla přeložena. Takové počty jsou jenom pomocné.

Dlužno ovšem konstatovat, že v případě Mojžíry Trávníčka jsou hlavně v poslední době podobné bilanční počty nezbytné. Samozřejmě nikoli proto, aby se zájemce s jeho pracemi z oblasti literární kritiky, esejistiky a rovněž literární historie, včetně historie týkající se regionu Valašska a speciálně Vsetína, blíže seznámil. A to třeba v souvislosti s nedávným Trávníčkovým životním jubileem – pětasedmdesátinami. Neboť – a to by takovému adeptu sám M. Trávníček doporučil co nejvřeleji a zároveň pádně – musí toto dílo především číst. Domnívám se, že pozorným čtenářem nejen toho, co M. Trávníček publikuje v současné době, nýbrž také jeho studií, statí, článků, polemik i poznámek na okraj z minulých let i desetiletí, byl a nadále zůstává Jakub Chrobák. Osvědčil to posledním výběrem z Trávníčkova díla, který k vydání připravil v nakladatelství Dalibor Malina pod prostým názvem ESEJE, PORTRÉTY, VYZNÁNÍ (Vsetín 2007).

A zase ty bilance... Po monografii *Pout a vyhnanství* s podtitulem *Život a dílo Jana Čepa* z roku 1996, a potom po „knize vzpomínek“ *Skryté letokruhy* (Dalibor Malina, Vsetín 2001) a souboru studií *Sdílet věčné* (Periplum, Olomouc 2002) jde o další knihu, kterou má – řekněme to prostě – M. Trávníček co říci jak současnému čtenáři s ne zcela vyhraněnými literárními zájmy, tak čtenáři erudovanému odborně. Aniž přitom – a to se dotýkáme problému, jak je kniha „udělána“ edičně – napsal editor ke knize delší „zasvěcený“ doslov, v němž se mohl pozastavit nad některými důležitými, respektive i gordicky zasukovanými místy z geneze Trávníčkova díla kritického a vlastně rovněž literárního. Ne že by snad takový doslov Chrobák napsat neměl. Ale v tomto případě, snad i po dohodě s M. Trávníčkem samotným a v neposlední řadě s nakladatelem, je namísto zmíněného

doslovu součástí knihy pouze hutná, výstižná anotace osobnosti a díla M. Trávníčka na klopách přebalu publikace. A Trávníček přidává svoje *Autorovo slovo na závěr*, načež následují *Bibliografické poznámky*.

M. Trávníček není z těch literárních kritiků, který má v pracovně plný šuplík textů, o nichž neví „kam s nimi“. Vždyť po jeho recenzích i po studiích a dalších typech textů trvá poptávka i v době, kdy četní jiní současní autoři „nemají kam psát“. Neboť namlouvat si, že máme časopisů a novin se vskutku živým zájmem o kulturu přímo nadbytek by bylo tvrzení nejméně nehorázné. Nadto hodně Trávníčkových významných, rozuměj zásadních a podnětných studií najde čtenář ve zmíněném již výboru *Sdílet věčné*, který lze v tomto směru pokládat ze antologii textů reprezentativních, soustředěnou kromě toho na autory „Trávníčkova srdce“ – rozuměj Jana Čepa, Jakuba Demla i na řadu dalších. Přesto však mohlo být pro první oddíl publikace (*Zastavení a ohlédnutí*) vybráno i něco z textů tohoto typu. A tak je pod názvem *Most živých a mrtvých* otištěn upravený a krácený text doslovu k novému vydání Demlovy *Mohyly*, která měla vyjít v nakladatelství Vetus Via v roce 2000; k tomu však nedošlo. Jde tedy o demlovský text publikovaný v Chrobákově edice poprvé. A z prvního oddílu jsou poprvé publikovány také úvahy, respektive chcete-li obecnější zamyšlení *Kalendář* a *O četbě nepovinné i povinné*.

Jiný typ textů poprvé uveřejněných knižně najde čtenář ve druhém oddíle (*Čtyři malá zastavení*). Do tohoto oddílu jsou totiž zařazeny texty přednesené vesměs v novohrozenkovském Památníku Antonína Strnadela u příležitosti výstav výtvarných umělců, v první řadě rezbářů, spjatých svými životními osudy anebo dílem s Novým Hrozenkovem; jde o prof. Karla Langera, Josefa Michalčáka, Antonína Kaderku a Františka Strážnického.

Osm menších textů tvořících třetí oddíl *Membra disiecta* – to jsou zase většinou stati publikované v různých časopisech jako recenze (například *Obracet ticho jako hudbu* – „text na okraj sbírky básní Zdeňka Volfa *Stahy*“, *Psí víno* 7, 2003, č. 26), z dalších periodik v nichž některé z těchto menších příspěvků M. Trávníček uveřejnil připomeňme *Host*, *Aluzi*, *Akord* ale také *Texty*. Avšak i v tomto oddíle můžeme číst dva texty dosud nepubliko-

vané - *A budu tak i synovi*; v bibliografické poznámce charakterizován jako příspěvek „na okraj stejnojmenné sbírky Petra Odehna-la (2005)“ – a knížka končí textem nazvaným *Hřbitovní kvítí* – v jejímž závěru je „text pro-slovu při zastavení na hřbitově za sjezdu ro-dáků při oslavách 350. výročí obce Nový Hrozenkov (1999)“.

Není tedy ta nová knížka vlastně je-nom jakousi „všehochutí“, náhodným sebrá-ním textů?, mohl by si někdo položit otázku. Domníváme se, že nikoli. Ve všech je totiž kus „živého slova“; nejvíc je to samozřejmě patrné v textech, který byly původně proslo-veny. A kromě toho - v tomto směru dáváme zapravdu editorovi - , svazek „chce tohoto literárního teoretika“ (ale nejen teoretika, do-plňujeme) „ukázat jako osobnost daleko plas-tičtější, mnohostrannější“, než jak byl prezen-tován ve výběrech předchozích.

Ladislav Soldán

VYSOKÁ HRA DIKTÁTORŮ

Bývalý sovětský rozvědčík Viktor Suvo-rov v knize *Všechno bylo jinak* bourá zažitý pohled na Velkou vlasteneckou válku, která byla v Rusku až dosud jedinou historickou událostí, na jejíž kladné interpretaci se shodnou zcela všichni. To vysvětluje dosti patetic-ký úvod, v němž se autor omlouvá všem svým krajanům, které kniha pobouří. Suvo-rov však dokazuje, že v ohrožení byla roku 1941 nikoli vlast, ale bolševická tyranie, která dosud v zájmu svých velikášských plánů na-cistickou rozpínavost všemožně fedrovala. Stalin byl německým útokem zaskočen nikoli proto, že by choval zcela mírumilovné úmys-ly, nýbrž proto, že se právě chystal provést svému smluvnímu partnerovi něco podobné-ho (sovětská propaganda by si s vysvětlením už nepochybně nějak poradila, stejně jako v případě Finska, Íránu či Tuvy...). Útok, plá-novaný na začátek července 1941, měl být veden na Německo, oslabené boji v Africe a nad Kanálem, ale hlavně na Rumunsko, je-hož naftová pole byla pro wehrmacht životně důležitá.

Cílem sovětského impéria bylo zabrat co nejrychleji zbytek světa (viz zeměkoule v jeho znaku) a světový konflikt se k tomu ideálně hodil. Stalin ostatně nazval Hitlera „ledobor-

cem revoluce“ (odtud název Suvorovovy knihy v originále *Ledokol*), který měl západní společnost co nejvíce destabilizovat. Klíčovou roli hrálo v tomto plánu právě Německo – vlast Marxe a Engelse, stát, jehož byrokracie a armáda byly pro Rusy tradičně zdrojem obdivu, země, která měla před rokem 1933 nejpočetnější komunistickou stranu v Evropě (po první světové válce v některých městech dokonce nakrátko uchočila moc). Sovětští důstojníci měli poradce a tlumočníky z řad německých emigrantů, na hranicích bylo soustředěno obrovské množství zvláštních jednotek NKVD, které měly za úkol „pacifikovat“ nově dobyté oblasti (tj. vyvraždit nebo deportovat národní elitu podle scénáře osvědčeného v Pobaltí a východním Polsku). Suvorov přesvědčivě dokládá, že Rudá armáda byla připravena výhradně na útočné operace a právě proto byla v prvních měsících války tak neúspěšná. Dokladem je třeba značný důraz na výcvik paradesantních jednotek (ty byly početnější, než u všech ostatních armád světa dohromady), což pro stát bránící svoje hranice jistě není nejrozumnější strategie.

Suvorov čerpá hlavně z oficiální sovětské historiografie, kde dokáže umně číst mezi řádky. Mezi prameny jsou např. paměti generálporučíka S.A. Kalinina. Ten o formování jednotek bezelstně píše: *„Můj první let mě dopravil do jednoho ze sibiřských měst. Několik let před válkou tam v jednom odlehlém lesním koutu bylo postaveno srubové městečko pro dřevorubce.“* Suvorov nás nenechává na pochybách, co to bylo za „srubové městečko“, z něhož se rekrutoval ke všemu ochotný kanonenfutr, který už neměl co ztratit. Z Gulagu byli ostatně vyreklamováni i mnozí velitelé (např. maršál Rokossovskij). Cynismus oficiální sovětské propagandy byl opravdu nebetyčný. O komunistickém chápání humanismu svědčí i euforie autentických titulků Pravdy z let 1939-1941: *„Jak úchvatné, když svět se chvěje v základech, když hyne moc a zmírá velikost! (...) Pornografický obraz, v němž šakalové rvou hrdla šakalům.“*

Knihou také vyvrací oblíbený mýtus o Žukovovi či Tuchačevském jako skvělých profesionálech, kteří nemohli za režim, jemuž sloužili. Suvorov dokazuje, že tito vojevůdci vděčili za své úspěchy hlavně nepředstavitelné krutosti vůči podřízeným i civilnímu obyva-

telstvu; v civilizovanějších poměrech by byli zcela bezradní. Když Suvorov porovnává počty mrtvých v první světové válce a za srovnatelně dlouhé období kolektivizace (jež jak známo bylo ve Stalinově teroru sice nejdrastičtější, ale zdaleka ne jedinou kapitolou), neodpustí si konstatování: „*Komunistický mír měl nepoměrně strašlivější tvář než imperialistická válka.*“

Suvorov píše čtivě, jeho argumenty jsou přesvědčivé. Nejasnosti ovšem zůstávají. Německo (a vlastně celá jím ovládaná Evropa) představovalo přece jenom větší sousto než zmíněný Írán, Tuva nebo Finsko. Ostatně právě Finové se v „zimní válce“ 1939-1940 dokázali ubránit a vyjednat celkem přijatelný mír, což Suvorovem neustále zdůrazňovanou drtivostí Stalinovy ofenzivní mašinérie poněkud zpochybňuje.

Problémem českého vydání je katastrofální množství chyb. Francie kapitulovala na jaře 1940, nikoli 1941, jak je uvedeno v knize (viz učebnice dějepisu pro osmý ročník základních škol). Také je poměrně známo, že Mnichovská dohoda nebyla podepsána v roce 1936. Překvapivý je fakt, že SSSR měl na Dálném východě dvě armády již v roce 1838, tedy více než osmdesát let před svým vznikem! (Má být samozřejmě 1938). Na jiném místě se popisuje situace na hranici 21. června 1931, místo logického 1941. Zmatené skloňování místních jmen, jako je např. Rava-Russkaja, se už v té záplavě nesmyslů lehce ztratí. Záhadný *D.Karneggi* není nikdo jiný než americký psychologizující bestsellerista Dale Carnegie. Jistě, ruský přepis západních jmen bývá leckdy ošidný a k jeho dešifrování je potřeba určitá úroveň obecného vzdělání – ale ta mimochodem bývala kdysi u nakladatelského redaktora samozřejmostí... Z takového diletantismu nelze Suvorova podezřívat, ten padá na hlavu nakladatelství Naše vojsko. Když pak nalezneme v tiráži jména dvou překladatelů, odborného lektora a odpovědné redaktorky, nabízí se otázka, za co jsou vlastně všichni tito lidé placení. To vše vrhá špatné světlo na jakékoli faktické údaje v knize uvedené (nemáte-li k dispozici originál) a zpochybňuje smysluplné využití této nepochybně cenné publikace. Mimochodem, že by se někdo obtěžoval vybavit knihu rejstříkem, je za těchto okolností představa z jiného vesmíru. Pro lásku boží, Montresore,

kdy už čeští nakladatelé začnou vydávat knížky alespoň v takové kvalitě, jako v nejtemnějších časech normalizace?

Jakub Grombíř

Viktor Suvorov: Všechno bylo jinak aneb Kdo začal druhou světovou válku. Naše vojsko, Praha 2006

NEBÝT JEN DIVÁKY VLASTNÍHO OSUDU

Před třemi lety (uf uf, to letí!) jsem na stránkách tohoto časopisu (v č. 36) recenzoval výbor ze současné povídkové tvorby severoamerických Indiánů. Jmenoval se *Vinnetou tady nebydlí* a vydalo jej nakladatelství Větrné mlýny. Z jeho dílny je i titul *Čekání na Kojota. Současné drama kanadských Indiánů*.

Napadá mne, zda náklonnost, kterou dotyčné nakladatelství projevuje vůči tvorbě původních obyvatel Ameriky, nemá nějakou podvědomou souvislost s jeho názvem. Metafora větrných mlýnů, odkazující k Cervantesovu donu Quijotovi, je zpravidla vykládána jako prelud, nepřítel, který není než výplodem fantazie; nebo je i skutečný, ale boj proti němu zcela marný a nesmyslný, zkrátka donquijotovský. Když o někom říkáme, že bojuje proti větrným mlýnům, chceme říct, že se stává obětí neskutečna a končí špatně. Tento výklad není prost mravního hodnocení.

Jedním z výrazných rysů postav, které prostupují šestici divadelních kusů shromážděných v recenzované knize, je právě onen nedostatek „smyslu pro realitu“, a to ve dvojnásobném významu. Hned první – pro dějiny moderního indiánského divadla v Kanadě zakladatelská hra – totiž *Sestry z rezervace* (1986) od Tomsona Highwaye, odhaluje oba tyto významy: na rovině individuálního jednání se postavy zmítají mezi pohádkovým sněním o výhře v „největším bingu na světě“ a těmi nejobyčejnějšími představami o tom, co si za ni koupí (nový sporák, luxusní WC...); na rovině „kosmologické“ je pak indiánský svět typický tím, že do něj vedle živých lidí patří i duchové a hlavně *Nanabuš* (tradiční postava šibala, často znázorňovaná jako kojot), kterou bychom v našem kontextu (velmi nepřesně) označili za nadpřirozenou bytost.

Nanabuš je symbolem života a tvorby, ale také smrti a ničení, je to bytostně ambivalentní síla, působící podobně jako bingo (jehož moderátorem se v jedné scéně hry stává): je to pověstné kolo štěstěny, které může přinést bohatství, ale také ožebračit, aniž by tím bylo nutně dobrem nebo zlem – vše náleží k sobě, do jednoho světa; krajiny lidí, bohů a duchů se prolínají a výsledkem je pocit jakési rozostřené, nekontrolovatelné (sur)reality. Dává mi to vzpomenout starořeckého filosofa Hérakleita, který za labyrintem pozemských osudů viděl směřícího se boha, hrajícího v kostky.

Postavy indiánských dramát jako by byly spíše hříčkami ve hře tohoto vesmírného šibala, než plnohodnotnými aktéry ve smyslu západní racionality. To lze samozřejmě vztáhnout ke kulturním rozdílům mezi naším světem a světem severoamerických Indiánů, které jsou samy o sobě jedním z témat dotyčných děl (např. v podobě vnášení dialogů v původních domorodých jazycích do anglického textu), současně má ale tato skutečnost nepominutelný politický rozměr. To, co označujeme slovem realita, se totiž rodí ze sociálních praktik, z mezilidské komunikace, ze shody na tom, co budeme považovat za náš společný svět, komu přiznáme „autorská práva“ k tomuto světu. A v této souvislosti říká indiánská tvorba i toto: my nemáme smysl pro realitu, neboť realita nemá smysl pro nás.

Dvojznačná situace. Na jedné straně pocit křivdy z toho, že „původní národy“ žijí ve světě, který definovali jiní, aniž by se obyvatel rezervací (rezervací jak fyzických, tak symbolických v podobě bělošských klišé o Indiánech) ptali na souhlas s touto definicí. Zde je indiánské drama protestem proti vyloučení, upírání rovnosti. Na druhou stranu je tu jakési „kojotské“ gesto, které nesoulad s bělošskou realitou mění z nouze v ctnost a ve vzdorovitě, trošku švejkovské posouvání gest, slov i činů mimo hranice normalizované interpretace; trochu to připomíná rómskou tradici, v níž je za přednost považována schopnost napálit „gadžu“. Zde je pak tvorba protijedem na snahu „asimilovat“ menšiny do společnosti „řádných občanů“, popřít jejich jinakost. Obě tyto tendence, protest proti vyloučení i touha definovat svoji odlišnost, pojmenovávají jeden a ten samý problém a současně

jsou v napětí; vytvářejí paradox, který jen prohlubuje onen rozostřený reality.

O těchto otázkách lze uvažovat nad výběrem, který je silnou četbou, neboť ve shromážděných textech ještě pořád o něco běží; literatura není pouhou hrou, ale účastí na budování komunity a bojem za ni. Dobrý čtenářský dojem nekazí ani skutečnost, že drama je vždy obtížně prezentovatelné jako pouhý text. V té souvislosti bych však přivítal alespoň fotografie z původních představení; u jednotlivých titulů jsou uváděna jména aktérů dotyčných premiér, když ale není přiložen jiný materiál, zůstávají tato jména právě jen – při vší úctě – nicneříkajícími jmény.

Šestice shromážděných dramát představuje poměrně pestrou škálu dramatických stylů, všechny ale spojuje (terapeutické) zobrazení spíše neveselé reality protagonistů, což ale kupodivu nepůsobí depresivně – onen záhadný indiánský ne-smysl pro realitu dokáže i z této skutečnosti vykřesat humor a veselí, všudypřítomný šibal, ten prašivý kojot, nás nepouští ze své moci.

Vedle samotné editorské práce je nutno u publikace ocenit i rozsáhlý doslov Kláry Kolínské, bohatý informačně i výkladově. Snad jen teze typu, že mayovky jsou protonacistickým rasistickým kýčem, znějí ve svém demytologizačním staccatu zbytečně módně, ona vrstva sice v dotyčných knihách nesporně existuje, není však jediná. Lze si také položit otázku, zda formou nebezpečného kýče nemůže být i patrný sklon dávat už předem větší pravdivostní hodnotu výpovědím, které utlačovaná menšina podává o sobě, před obrazem, který o ní vytvářejí jiní. Žádný obraz by neměl být privilegovaný; sociální realita je výsledkem komunikace o ní.

Indiánský hlas však jistě v západní kulturní rozpravě dlouho scházel. Nenapodobitelné vyprávění příběhů o nich samotných je dobrým vykročením k tomu, aby se Indiáni stali z pouhých diváků vlastního osudu jeho tvůrci.

Martin Škabraha

Čekání na Kojota. Současné drama kanadských Indiánů. Vybrala, uspořádala a přeložila Klára Kolínská. Větrné Mlýny, Brno 2007.

